

Milan Klíma osmdesátiletý

Při čtení stati *Návrat modrého srdce* (úryvky z textu viz předchozí strana X) jsem byl zaujat líčením vzniku obrazu – můj přítel a kolega tímto obrazem vlastně předpověděl budoucí srdeční příhodu. Popisuje pak její napravení zákrokem týmu chirurgů vedeným prof. Schmidtem, který se zmínil, že anatomii ho učil právě operovaný. Zarámovaný plakát s modrým srdcem vlastnil od doby studií.

Prof. RNDr. Milan Klíma, CSc., je významným představitelem naší poválečné generace zoologů. Zajímal se zprvu o ornitologii, ale převládly jeho zájmy morfologické a ekologické. Díky své pracovitosti, zájmům a kreslířským schopnostem patřil k nejproduktivněji publikujícím zoologům. Dnes už široké veřejnosti asi tak známý není, protože od r. 1968 žije a pracuje v zahraničí. V posledních letech sice přijížděl takřka každoročně do rodné země za svými známými a také za bratry – skauty; sám byl skautem od svých dětských let a nikdy jím nepřestal být. Kromě toho se zde stále zúčastňuje kongresů a sympozií.

Snad si někteří lidé u nás vzpomenou, že v r. 1997 uspořádal výstavu svých obrazů v Národním muzeu v Praze na téma *Fantastická anatomie* a že vydal dvě zajímavé publikace. V r. 1999 vyšla v pražském nakladatelství Junák kniha *Cestou za uměním* a v r. 2008 *Záhady lidského těla* s podtitulem *Člověk – tvor nedokonalý*, které vydalo nakladatelství Euromedia Group–IKAR v Praze (*Živa* 2009, 2: XXIV).

Milan Klíma se narodil 23. ledna 1932 v Praze, kde maturoval a vystudoval v letech 1951–56 tehdejší Biologickou fakultu UK. Kromě zájmu o přírodní vědy rozvíjel obdivuhodné malířské nadání a získal akademické vzdělání v umění a malířství. Vytvořil pak nespočet ilustrací do odborných biologických a lékařských knih a časopisů, a to nejen ke svým pracím.

1 Milan Klíma s ukázkou svých obrazů z cyklu *Fantastická anatomie*. Černobílý snímek bohužel nemůže představit barevnost a krásu jeho uznávané malířské tvorby. Foto z archivu M. Klímy

Po ukončení studií nastoupil v r. 1957 jako vědecký pracovník do Ústavu pro výzkum obratlovců v Brně, kde od r. 1958 zastával funkci vedoucího morfologického oddělení. V letech 1958–62 studoval lékařské teoretické obory na Lékařské fakultě UK v Praze a v Plzni. V r. 1962 dosáhl titulu kandidáta biologických věd. V r. 1968 získal dvouleté Humboldtovo stipendium, což mu umožnilo pracovat i v Mezinárodním embryologickém centru v Utrechtu. Od r. 1970 až dodnes působí v anatomickém ústavu Lékařské fakulty Univerzity J. W. Goetha ve Frankfurtu nad Mohanem, kde se také habilitoval a v r. 1971 byl jmenován profesorem. Tento ústav, proslulá „Senckenbergská anatomie“, se stal ve druhé polovině 20. stol. jedním z významných center embryologických výzkumů, a to zásluhou Dietricha Starcka, známé osobnosti i v našich kruzích. Po něm Milan Klíma převzal v letech 1976–79 funkci ředitele. V aktivní službě setrval do r. 1995 a nyní zde pracuje jako emeritní profesor, občas přednáší a vede praktická cvičení.

M. Klíma rozvinul čilou vědeckou spolupráci s mnoha českými kolegy, lékaři a biology, z nichž některým umožnil opakované studijní pobyty ve frankfurtském ústavu. Po r. 1989 byl jmenován profesorem hospitantem Lékařské fakulty UK v Plzni a v r. 2002 vyznamenán zlatou medailí UK za vědeckou práci. Stal se také čestným členem České zoologické společnosti.

Těžiště jeho vědecké práce se postupně stále více přiklápělo k problematice srovnávací embryologie a anatomie. Zvláště se věnoval vývoji pletence hrudní končetiny,

páteře a nosního pouzdra savců včetně člověka. Stal se ale navíc jedním z předních evropských odborníků v cetologii, u nás nepříliš známém oboru zoologie, který se zabývá výzkumem kytovců – velryb a delfínů (*Živa* 2010, 3: XXXVII–XXXIX).

Ale nezanedbával ani své malířské nadání. Maloval a věřím, že stále maluje obrazy s anatomickou tematikou, při níž pouští uzdu umělecké fantazii, a tak vznikl a doufám, že se nadále rozrůstá soubor jeho obrazů *Fantastická anatomie*. Po celém světě bylo uspořádáno již více než 50 výstav, řada z těchto obrazů byla také reprodukována v tisku a televizi. V letech 1984–87 působil jako hostující profesor na Vysoké umělecké škole Städel ve Frankfurtu nad Mohanem a v současnosti je členem frankfurtského Klubu umělců a Skupiny 75 v Neu Isenburgu.

Milana Klímu jsem poznal jako vedoucího morfologického oddělení Ústavu pro výzkum obratlovců ČSAV v Brně na podzim r. 1965, kdy jsem na toto pracoviště nastoupil jako stipendista. Témata výzkumu i způsoby zpracování mi byly známé nebo aspoň blízké z mého dřívějšího působení, jímž byl anatomický ústav tehdejší Veterinární fakulty Vysoké školy zemědělské v Brně, kde jsem se ponejvíce zabýval srovnávací anatomii savců. Zde se spektrum zkoumaných druhů ještě rozšířilo a občas jsem spolupracoval také s ichtyology. Členové oddělení – vědeckí pracovníci, vedoucím počínaje, aspiranti i laborantky, byli příjemní a vstřícní lidé, takže jsem v ústavu brzy zdomácněl a velmi rád na toto období vzpomínám.

Koncem r. 1968 Milan odjel i se svou rodinou na výše zmíněný dvouletý pobyt do Frankfurtu nad Mohanem, kde v souvislosti se sovětskou okupací a následnou normalizací již zůstal. V r. 1986 jsem se jako zázrakem dostal na 2. mezinárodní sympozium o morfologii obratlovců ve Vídni, kde jsem se s ním setkal po 18 letech. Několikrát jsme spolu poseděli a popovídali. Předváděl jsem tam tehdy svůj poster o určování vývojových stadií a věku savčích embryí a plodů. Milan, kterému se podařilo opatřit si početnou sbírku embryí a plodů delfínů i jiných kytovců, se zajímal o to, zda je tato metoda použitelná u této skupiny živočichů. Když jsem ho ujistil, že je, navrhl, že bych embrya mohl ve Frankfurtu zpracovávat a slíbil, že se pokusí můj pobyt tam zajistit. Trvalo to ještě nějakou dobu, než jsem mohl za podpory stipendia 1. listopadu 1989 odjet. Výletů nakonec bylo pět, přibližně měsíčních, v letech 1990–95. Protože jsem se v r. 1993 vrátil na tehdy Vysokou školu veterinární v Brně (dnes VFU) a byl jsem zavalen výukou, potřeboval jsem na písemné zpracování, výběr a zajištění obrazové dokumentace ještě čtyři roky. A tak naše společná monografie o embryologii delfínů konečně vyšla v r. 2000 v německém nakladatelství Springer (Berlín, Heidelberg).

V srpnu 2011 přijel Milan Klíma zase na několik dní do Čech a byl jsem rád, že po nedávné operaci srdce je v dobré náladě (jak říkají Němci *munter und gesund* – čilý a zdravý) a přeji mu k jeho osmdesátinám za všechny jeho přátele u nás mnoho let ve zdraví, spokojenosti a svěžesti a aby mu to ještě dlouhá léta pěkně malovalo.

Nepovolené zabíjení ptáků v Evropě: budou stačit prohlášení?

Důvodů, proč lidé na našem kontinentě porušují zákony a uchylují se k pytláčení opeřenců, najdeme hned několik. Nejčastěji představuje ilegální usmrcování ptáků finančně výhodnou činnost pro ty, kteří je provozují. Méně často jde o snahu opatřit si potravu nebo ceněnou trofej. Někdy zůstává příčinou snaha „vzít spravedlnost do vlastních rukou“ a zamezit újmě na majetku, i když za ni může státní správa vyplácet náhradu. To je případ přetrvávajícího nepřátelství části veřejnosti vůči ptačím predátorům – např. 70 % Britů, kterým bylo prokázáno nezákonné zabítí dravce, tvořili profesionální správci mysliveckých revírů. Turecké ministerstvo vnitra oficiálně registruje 87 tisíc lovců, zatímco jen v nedávné době se v zemi prodaly dva miliony pušek. Ze všech 7 západo-balkánských zemí splňuje evropské standardy lovu a myslivosti pouze Slovinsko. V Albánii a Makedonii loví pytláci zákonem chráněné vodní ptáky mimo povolenou sezónu zakázaným způsobem, kupř. z motorových člunů přímo v národních parcích za přihlížení strážců chráněného území.

Velmi výnosný obchod

Pytláčení ptáků, ať už jejich odchyt nebo odstřel, si v Evropě spojujeme nejčastěji se Středozeím. Nejvýrazněji se hromadné ilegální zabíjení opeřenců projevuje na Kypru. Tento ostrov ve východní části Středozeimního moře leží na jedné z nejvýznamnějších tahových tras, kterými stěhováví ptáci putují dvakrát ročně mezi Evropou a Afrikou. Střízlivé odhady uvádějí, že ostrovem na jaře nebo na podzim migruje neuvěřitelných 250 milionů těchto obratlovců. Přitom do Afriky zamíří na podzim z Evropy dvě miliardy ptáků. Na Kypru zastavuje na tahu více než 300 ptačích druhů (pro srovnání avifauna České republiky čítá celkem 382 hnízdicích, zimujících a protahujících druhů). Není

proto divu, že chytání ptáků na lep bylo na ostrově zaznamenáno již v 8. stol. př. n. l. Zákony vydané v letech 1964 a 1974 povolovaly při lovu ptáků jinde zakázané způsoby, jako je právě chycení na lep, využívání magnetofonů, pružinových pastí nebo sítí. Odchyt ptáků vrcholil v 90. letech 20. stol., kdy kyperští pytláci při jarním a podzimním tahu usmrtili rok co rok na 10 milionů jedinců.

Tradiční pochoutku ampelopoulia, představující obvykle tučt předních částí subtilních těl pěnic černohlavých (*Sylvia atricapilla*), si v restauracích na Afroditině ostrově objednávali turisté ve velkém a pokrm se stal také významnou vývozní položkou státu. Do sítí a na lep se pochopitelně chytí také jiné necílové ptačí druhy. Protože se země chystala vstoupit do Evropské unie a hromadné zabíjení opeřenců zvláště na tahu je v příkrém rozporu se základní právní normou EU na ochranu přírody (směrnici č. 2009/147/ES o ochranně volně žijících ptáků), přijal kyperský parlament v r. 2003 zákon umožňující potrestat ilegální odchyt migrujících pěnic a dalších pěvců částkou až 17 tisíc eur (422 tisíc Kč) a tříletým vězením. Zvýšeným úsilím kyperské vlády se před přijetím země do EU v r. 2004 podařilo pytláctví snížit o plných 85 %. V poslední době se ale kyperským ptačníkům vrací staré dobré časy. V r. 2010 odchytili 2,4 milionu ptáků, z toho 1,8 milionu na podzimním tahu. Jenom v období od 1. září do 9. října 2011 padlo za obětí pytlákům na zmiňovaném ostrově podle střízlivých odhadů 866 tisíc ptáků, převážně pěvců.

Na rozdíl od vžitých představ evropské veřejnosti není nezákonné hubení ptáků v oblasti kolem Středozeimního moře ani přežitkem minulosti, ani nevinnou kulturní tradicí, ale navýsost výnosným obchodem, do něhož může být v některých případech zapojen i organizovaný zločin. Za

porci ampelopoulií zájemce zaplatí 60 eur (zhruba 1 500 Kč). Roční zisk z tohoto zabíjení ptáků na Kypru se odhaduje na 5 milionů eur (124 milionů Kč), samozřejmě nezdaněných. Po vzdělávacích kampaních cizinců přijíždějících na ostrov ze západní Evropy počet turistů ochutnávajících uvedený pokrm poklesl, takže většinu ampelopoulií dnes zkonsumují místní.

Nepřekvapí proto, že usmrcování stěhovavých ptáků pro zisk je na Kypru nesmírně ožehavou politickou otázkou. Podle nedávno provedeného anonymního šetření podporuje tuto činnost 95 % obyvatel starších než 15 let. Státní služba pro lovnou zvěř a faunu tak pracuje v obtížných podmínkách. Přestože provozovatelé vysoce ziskového obchodu změnili taktiku a ampelopoulie servírují v zahradách soukromých domů, v r. 2010 dopadli pracovníci služby 15 majitelů restaurací nabízejících pokrm z pěnic a dalších pěvců. Soudci s obviněnými často nepokrytě sympatizují a ukládají jim spíše symbolické pokuty nanejvýš 600–800 eur (tedy zhruba 15–20 tisíc Kč).

Pytláčení ptáků není záležitostí pouze Středozeimí

Ilegální zabíjení opeřenců zasahuje v různých podobách celou Evropu. Proto Stálý výbor Úmluvy o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (Bernská konvence) a kyperské ministerstvo vnitra uspořádaly začátkem července 2011 v Larnace celoevropskou konferenci věnovanou právě této problematice. Akce se zúčastnilo více než 100 delegátů zastupujících nejen vlády evropských zemí, ale i mezinárodní instituce, regionální a místní úřady, ochrannářské nevládní organizace, myslivecká a lovecká sdružení, akademická pracoviště, inspektoráty životního prostředí, policejní orgány, turistický průmysl a hromadné sdělovací prostředky.

1 V západní a střední Evropě se čap bílý (*Ciconia ciconia*) stal vlajkovým druhem pomáhajícím získat veřejnost pro ochranu přírody. Z třisetčlenného hejna přelétávajícího v květnu 2011 nad Maltou zabili pytláci během 48 hodin 15 ptáků. Foto J. Plesník

2 Zatímco v jižní Anglii dnes hnízdí 400 párů luňáků červených (*Milvus milvus*), v západním Skotsku vyvádí mláďata pouze 50 párů. Přitom do obou oblastí byl vysazen ve stejnou dobu shodný počet jedinců dovezených ze Španělska. Důvodem je trvalé používání otrávených návnad ve Skotsku. Foto M. Plesníková

3 Kvůli tradiční pochoutce zvané ampelopoulia se na Kypru každoročně zabíjejí statisíce zpěvných ptáků. Foto z archivu autora

Údaje shromážděné mezinárodní organizací na ochranu ptáků a jejich prostředí BirdLife International v 38 zemích našeho kontinentu potvrdily, že v mnoha oblastech uvedená činnost narůstá. Zahrnuje nejen odstřel a odchyt opeřenců mimo úředně stanovenou loveckou sezonu, sbírání vajec, vybírání mláďat a hubení dospělců chráněných druhů, ale také ilegální obchodování s živými nebo i mrtvými ptáky odebranými z přírody v rozporu se zákonem. V poslední době je na viditelném vzestupu vysoce nebezpečné kladení otrávených návnad a již uváděné hromadné zabíjení protahujících ptáků. V uplynulém desetiletí otrávil jen ve Španělsku více než 3 200 orlů a supů, včetně 114 jedinců endemického orla iberského (*Aquila adalberti*). Pytlačení se týká více než 80 ptáčích druhů a poddruhů zařazených do přílohy I zmiňované směrnice EU o ptácích: členské státy přitom musejí pro přežití těchto taxonů podniknout účinná opatření na ochranu jejich stanovišť.

Ani Česká republika není výjimkou

Nejvýznamnějším nepovoleným způsobem zabíjení ptáků v České republice zůstává trávení, ať už záměrné nebo náhodné – zapříčiněné návnadami určenými pro jiné živočichy. Ročně je např. hlášeno až 10 otrávených orlů mořských (*Haliaeetus albicilla*). Oběti travičů se stali také dva orli skalní (*A. chrysaetos*) vypuštění do volné přírody během repatričního projektu Návrat orla skalního do ČR. Rok co rok je u nás podle České společnosti ornitologické zaznamenáno několik desítek případů nezákonného trávení ptáků. Nicméně protože kladení otrávených návnad pochopitelně probíhá utajeně a ve většině případů se o něm nikdo nedozví, odha-

dujeme, že ročně bývá v ČR usmrceno nejméně 1 000 opeřenců včetně zvláště chráněných druhů.

I když je trávení volně žijících živočichů v ČR hned několikánásobným trestným činem a může ohrozit i lidské zdraví, zatím pachatel nikdy nebyl dopaden. Ačkoli od ledna 2010 platí v naší zemi zákaz držení karbofuranu (ten se na zabíjení ptáků téměř výlučně používá) nad určité množství, traviči disponují nemalými zásobami. Přitom na jednu návnadu postačuje pouhých několik kapek neředěného roztoku. Můžeme se dokonce setkat s navrtanými vejci s otvorem zakápnutým voskem po aplikaci jedu. Vysoce kontaktní a rychle působící karbofuran napadá nervovou soustavu a způsobuje celkové ochabnutí svalstva včetně dýchacích svalů – otrávení ptáci se udusí za plného vědomí. Na otravu člověka stačí čtvrtina kávové lžičky.

Ministerstvo životního prostředí se snaží v poslední době popsaný neradostný stav zlepšit ve spolupráci s Českou inspekcí životního prostředí, Policejním prezidiem ČR, Ministerstvem zemědělství a nevládními organizacemi.

Co dělat?

Přestože cílem konference bylo zejména upozornit celoevropskou veřejnost a politiky na rozsah zmiňovaného často přehlíženého problému, zkušenosti z některých zemí dokládají, že je možné nepovolené zabíjení ptáků omezit. Jako nejúčinnější se ukazuje důsledné prosazování práva kombinované se vzděláváním široké veřejnosti a cílových skupin obyvatelstva, jako jsou lovci, zemědělci, chovatelé a děti i mládež.

Případ českého sokolníka odsouzeného za vybraní mláďete orla skalního ve slovenském národním parku Malá Fatra v r. 2001,

je znám veřejnosti i v ČR. Messinskou nížinou mezi Sicílií a Kalabrií na italské pevnině protahuje na podzim a na jaře 275 tisíc ptáků, využívajících k plachtění příhodných vzdušných proudů. Ještě v r. 1985 zde místní lidé postříleli na dva tisíce včelojedů lesních (*Pernis apivorus*). V důsledku dlouhodobé osvětové kampaně se podařilo snížit počet zabíjených včelojedů „jen“ na 200. Ještě předtím ovšem vybuchla v sídle italské organizace na ochranu ptáků bomba.

Určitým zklamáním bylo stanovisko Evropské komise, která ponechává zcela na členských státech EU prosazování směrnice o ptácích, s výjimkou vymezení lokalit soustavy Natura 2000 a následné péče o ně. Zatímco nevyhlášení určité lokality soustavy Natura 2000 může pro členský stát znamenat drastické přískrcení dotací z rozpočtu EU, nebo v krajním případě rozhodnutí Evropského soudního dvora se všemi následky včetně nemalých pokut, pokračující nepovolené zabíjení opeřenců Evropská komise přehlídí.

Doporučení obsažená v Larnacké deklaraci byla předložena Stálému výboru Bernské úmluvy, který se sešel na konci listopadu 2011 ve francouzském Štrasburku. Výbor doporučení obsahující řadu konkrétních kroků, jak zmiňovaný problém alespoň částečně omezit, přijal. Protože závazky Bernské úmluvy na sebe převzaly všechny evropské země s výjimkou Běloruska, Ruské federace a San Marina (nepočítáme Vatikán), zvyšuje se tak šance, že státní správa jednotlivých zemí bude nepovolené zabíjení ptáků důsledně řešit.

Radek Mikuláš

RECENZE

Martin Košťák, Martin Mazuch (editoři): Putování naším pravěkem

Knihy popularizující geologii a paleontologii mají v české literatuře dlouhou tradici. Bez její zevrubné znalosti těžko pochopíme, proč např. opakovaně vycházejí geologické průvodce zesnulého Iva Chlupáče, nebo se dalších vydání dočkala jeho Geologická minulost České republiky, ačkoli jsou to knihy z dnešního pohledu skromné, převážně s černobílými ilustracemi, psané spíše vědeckým než obecně sdíleným jazykem. Stejně tak by asi zahraniční recenzent stanul v podivu nad publikací Oldřicha Fejfařa Zaniklá sláva savců, která se důkladností zpracování a zejména úrovní obrazových rekonstrukcí přinejmenším vyrovná špičkovým titulům vydaným v angličtině, a tedy určeným pro mnohonásobně širší čtenářskou veřejnost. Chlupáčovy knihy navazují mimo jiné na tradici geologických průvodců Bedřicha Boučka z poloviny 20. stol. a Filipa Počty z konce 19. stol.; dílo O. Fejfařa zase

svým pojetím odkazuje např. ke „kultovní“ knize Josefa Augusty a Zdeňka Buriana Hlubinami pravěku, která vyšla poprvé v r. 1956.

Žijeme však v době, kdy ani úctyhodná tradice a stopadesátiletá kontinuita nezaručují přízeň dalších generací. Čtenář textů B. Boučka a I. Chlupáče byl pohlcen a uchvácen seznamy fauny z jednotlivých paleontologických nalezišť či perokresbami důmyslných geologických profilů a trojrozměrné rekonstrukce geologické stavby českých krajin. Měl v úmyslu popsaná místa sám propátrat a knihy byly jen vzrušující přípravou na vlastní akci. Spoléhat na podobný efekt také do budoucna by však nebylo rozumné. Publikace plná barevných fotografií, elegantních rekonstrukcí a čtivého textu o vybraných typických obdobích, lokalitách a zkamenělinách má dnes větší šanci zaujmout zejména mladou generaci.

Právě takovou je recenzované vydání Putování naším pravěkem editorů Martina Košťáka a Martina Mazucha. Oba patří k mladší, nebo již střední generaci českých paleobiologů a oba mají největší zásluhu na vybudování důstojné mezinárodní expozice Přírodovědecké fakulty UK v Praze – Chlupáčova muzea historie Země. Během mnohaletého vzniku expozice získali reprezentativní sbírku českých zkamenělin ze všech geologických období a pomohli vytvořit atraktivní obrazové rekonstrukce, jejichž autorem je Petr Modlitba a v menší míře Jiří Svoboda. Částečně pro účely muzea vznikly také stratigrafické tabulky a přehledné geologické mapy. Tento materiál posloužil jako výtečný základ knihy. Bylo však třeba sepsat krátké výstižné texty o jednotlivých geologických útvarech – jaké organismy tehdy žily, jak vypadal tehdejší svět geograficky, jaké bylo klima a jaké případné výjimečné události se staly. Této části se ujalo 12 odborníků na daná období geologické historie, působících na Přírodovědecké fakultě UK v Praze (a dva výše uvedení autoři rekonstrukcí organismů v jejich přírodním prostředí). Na jednotlivých specialistech také bylo vybrat reprezentativní lokality (jednu až čtyři ke každému geologickému útvaru, celkem 35 lokalit, vesměs vhodných k exkurzi a často také ke sběru zkamenělin).

Celkově lze říci, že kniha je skvělá. Pečlivě vybrané a přitom často nepřilíš „okoukané“ zkameněliny v barevném provedení (které dává zcela jinou představu o nálezu než dosud jinde převládající fotografie v šedé škále, před jejichž pořízením byly objekty navíc běleny chloridem amonným), moderní rekonstrukce využívající doslova těch nejnovějších poznatků (některé ani odborná veřejnost ještě dostatečně nezná), přehledné tabulky a mapy, čtivý text, vzorné typografické provedení a kvalitní tisk. Kapitoly jsou pojetím i stylem vyvážené; je vidět úsilí editorů i talent jednotlivých autorů podat informace tak, aby jim bylo možno porozumět.

Profesionálního paleobiologa zřejmě nejvíc potěší kapitoly, jež přináší nejnovější poznatky, často přístupné zatím jen v předběžných odborných zprávách. Týká se to hlavně křídly, kambria, paleogenu, triasu a prekambria. Není však vinou autorů ostatních kapitol, že právě v jejich oboru nebyly učiněny v poslední době žádné objevy atraktivní pro veřejnost.

Výhrady a kritické poznámky lze mít také. Rozpaky budí samotný název, konkrétně použití slova pravěk. Na jednu stranu odkazuje ke slavné publikaci Hlubinami pravěku (viz výše); na druhé straně se slovo pravěk dnes používá daleko častěji jako odborný archeologický termín označující určité vývojové stadium lidské společnosti, než jako ekvivalent slova dávnověk. Věcných chyb je velmi málo, některé jsou však velmi nápadné: např. popisek na str. 16, kde je rozsáhlý komplex svatojanského kláštera označen jako kostelík

1 Rekonstrukce uhelného močálu v miocénu severozápadních Čech na obraze Petra Modlitby

sv. Jana Křtitele (který na fotografii není vidět vůbec). Protestoval bych i proti výběru fotografie, protože ani v náznaku neukazuje kvartérní profil či jeho polohu v terénu. V Dětaně (str. 41) se nacházejí výlitky hnízd soliterních včel a nikoli zemních vos. Obrázek na str. 112 dole (stopa z lokality Velká Střelná) nepatří geograficky ani prostředím vzniku k lokalitě označené jako Karviná a okolí – pochází

z téměř 70 km vzdálených Oderských vrchů. Některá lokalita tzv. kulmské facie, která tvoří dost velkou část severní Moravy a Slezska (a z níž pochází i zmíněná stopa), nicméně měla být uvedena – to je moje hlavní výhrada k výběru lokalit. Dvě stránky navíc by kniha ještě snesla, nebo by se daly ušetřit jinde. Jinak si editoři a autoři podle mého mínění poradili s výběrem (nutně redukcí) výborně.

Nevím, zdali je zde dost zdůrazněna pro laika důležitá informace, že jde o dílo (téměř výhradně) paleobiologů a že kdyby „český pravěk“ (tak, jak je vymezen) popisovali např. mineralogové, psali by spíše o srážení zlatonosných rud v hlubinách Země nebo o sopečné činnosti, z níž povstaly lávy s achátovými a ametystovými geodami. V tom však mineralogům nikdo nebrání, a koneckonců podobné publikace již v minulosti vyšly také, např. Planeta Země autora Petra Jakeše (Mladá Fronta, 1984).

Stručně řečeno, recenzovaná kniha přináší mnoho nového a jen málo poznatků v ní podaných utrpělo jistou újmu stručností a obecnou přístupností stylu. Jsem přesvědčen, že se zařadí do skvělého fondu původních českých svazků o geologické historii Země a že se bude číst i po letech. A také si myslím, že budoucí autoři budou v tomto díle rádi pokračovat.

**Granit, Praha 2011, 192 str.
Doporučená cena 459 Kč**

Vladimír Vonka

RECENZE

Jan Konvalinka, Ladislav Machala: Viry pro 21. století

Jan Konvalinka a Ladislav Machala předkládají čtenářské obci mimořádně zdařilé dílo, které zaujme a poučí. Věnovali je virologii, jež tvoří hlavní náplň jejich profesionálního života, v prvním případě pracovníka základního výzkumu, v druhém lékaře specializovaného na infekční choroby. Knížka pojednává o virologii jako celku, ale podrobnosti prezentují autoři jen u několika virových čeledí. Budiž řečeno, že vesměs jde o ty, které patří mezi nejvýznamnější a nejvíce vzrušující v současné virologii. Velkým kladem je, že autoři kvalifikovaně popisují jak biologii virů, tak nemoci, které vyvolávají, a to v celé jejich variabilitě. To ocení hlavně laické čtenářstvo.

Stručný úvod dovedně navozuje atmosféru toho, co čtenáře čeká; další text je rozdělen do 9 kapitol. První popisuje variolu, černé neštovice, a jejich vymýcení (eradikaci), které představuje jeden z největších úspěchů medicíny všech dob. Čtenář se seznámí s historií nemoci, jež v minulosti zahubila miliony lidí, průlomem, který znamenalo zavedení preventivního

očkování E. Jennerem, a posléze její úplnou likvidaci globální vakcinační akcí ve 2. polovině 20. stol.

Druhá kapitola se věnuje poliomyelitidě, dětské obrně. Lze se poučit o historii nemoci, o katastrofických změnách v její epidemiologii, které paradoxně vyvolalo zvýšení hygieny rozvíjejících se průmyslových společností, o první izolaci virů poliomyelitidy, jejich biologii a imunologii, a posléze o úspěšném boji s touto zákeřnou nemocí. V něm se nejprve použily inaktivované vakcíny a následně daleko účinnější a levnější živá očkovací látka, která umožnila eradikaci nemoci téměř ve všech rozvinutých zemích. Je jen zdánlivým paradoxem, že se právě tyto země v nedávné minulosti vrátily k inaktivované vakcíně, která je prostá sice malých, ale přece jen nezanedbatelných rizik spojených s užitím živých oslabených virů. Očkování živou očkovací látkou se přesunulo do rozvojových zemí, v nichž polioviry představovaly v minulosti ve srovnání se zeměmi Evropy a Severní Ameriky mnohem menší problém. Cíle stanoveného

Světovou zdravotnickou organizací, celosvětové eradikace dětské obrny, se prozatím nepodařilo dosáhnout.

Třetí kapitola pojednává o syndromu AIDS a je nejobsáhlejší, nejnáročnější a asi nejskvělejší napsaná. Není také divu. Vždyť právě ve studiu této nemoci a jejího původce jsou autoři vyhlášenými odborníky. Popisují dramatické okolnosti vzniku epidemie AIDS, identifikaci jejího původce, viru HIV, jeho biologii a na jejím poznání založenou chemoterapii nemoci; na ni se zaměřila zvláštní pozornost. Zabývají se také možnostmi vývoje preventivní a terapeutické vakcíny a rozebírají důvody, proč snahy o vývoj účinných očkovacích látek selhávají.

V pořadí čtvrtá kapitola patří nemoci označované jako SARS (těžký akutní respirační syndrom), která na sebe upoutala pozornost lékařské i laické veřejnosti teprve v minulém desetiletí. Autoři podávají základní informace o vzniku epidemie, o rozpoznání původce a jeho zdroje, kterým nejspíš byly cibetky, hodnotí úspěšné zastavení rozvíjející se pandemie protiepidemickými opatřeními i nalezení vhodných chemoterapeutik, která, kdyby byla k dispozici v době epidemie, zachránila by desítky lidských životů.

V knize dále nemůže chybět chřipka (kapitola pátá), kterou autoři vtipně označili jako infekční evergreen. Široká veřejnost určitě ocení informace o přirozené historii této nemoci, jež ze všech infekčních chorob napáchala lidstvu v průběhu

staletí nejvíce škod a přes veškeré úsilí tisíců vědeckých pracovníků trávící desítky let zůstává časovanou biologickou bombou. Hodně pozornosti je zaměřeno na vlastní infekční agens, jehož unikátní biologické vlastnosti podmiňují nevyzpytatelnost jeho chování a vytvářejí podmínky pro vznik pandemií. Laika jistě překvapí informace, že se v podstatě znají mechanismy, jakými vznikají nové pandemické kmeny, ale že přírodním dějům, jež k nim vedou, nelze zabránit; lze je pouze monitorovat. (Podrobněji viz článek na str. 2–4 tohoto čísla.) Autoři se též zmiňují o úsilí vytvořit univerzální protichřipkovou vakcínu. Kdyby její vývoj skončil úspěchem, rovnalo by se to vítězství, které by svým významem možná předčilo vymýcení neštovic. O eradikaci virů chřipky ovšem nelze uvažovat vzhledem k množství přirozených hostitelů.

Šestá kapitola se zabývá exotickými viry z čeledi flavivirů, jež se vynořily jako hrozba lidské společnosti teprve nedávno, podobně jako virus způsobující SARS. Patří sem i viry Marburg a Ebola pocházející z Afriky, které vyvolávají těžká hemoragická, většinou smrtelná onemocnění. Jsou zvířecího původu – jejich přirozeným rezervoárem jsou zřejmě kaloni. První známá epidemie vznikla v důsledku lidské nedbalosti, protože opice, které virus na člověka přenesly, neprošly řádnou karanténou. (To v knížce není.) Autoři předkládají obsáhlý výčet dosud popsaných epidemií vyvolaných těmito viry. A na jejich případech dokládají, že ani zdaleka nejsou vyčerpány přírodní zdroje virů nebezpečných pro člověka.

Šedá kapitola popisuje jednu z nejdobrodružnějších historek moderní medicíny, totiž cestu od předpokládaných pomalých virů k odkrytí tzv. infekčních proteinů neboli prionů, zodpovědných u řady savců včetně člověka za některá neurodegenerativní onemocnění. Podrobně jsou charakterizovány postavy obou hlavních aktérů, které mohou sloužit jako příklad, že ani v moderním biomedicinském výzkumu, který si svou povahou vynucuje týmovou práci, nelze podceňovat klíčovou úlohu jednotlivců. Svou odvahou, jasnozívností a snad i s trochou štěstí jsou s to bourat vžitá dogmata a přicházet s novými vhledy do současné biologie.

Poslední dvě kapitoly jsou obecnějšího charakteru. První se zabývá biologickými zbraněmi a druhá některými sdílenými problémy virových chorob a boje proti nim. Právě v nich autoři nejvíce prokazují šíři a hloubku svých vědomostí a schopnost s nimi patřičně nakládat. Z nepřehledného množství informací umějí vybrat ty nejdůležitější a propojit je do logických celků. Nevyhýbají se řadě spekulací, více či méně pravděpodobných, ale vždy podněcují čtenáře k přemýšlení. Výčet virů, které by mohly být využity v případném válečném konfliktu nebo tzv. bioteroristy, je podrobný a téměř úplný. V souvislosti s tím autoři varují před zveřejňováním informací popisujících nukleotidové sekvence virových mutantů, u nichž se podařilo laboratorními manipulacemi zvýšit virulenci, nebo rekonstruovat genomy virů zodpovědných v minulosti za ničivé epidemie. V závěrečné kapitole pak zdů-

Viry pro 21. století

Jan Konvalinka
Ladislav Machala

razňují, že lidstvo má dvě hlavní zbraně proti virovým chorobám – vakcíny a chemoterapii. A vyvracejí řadu mýtů, jež naneštěstí tkví v mnoha hlavách. Tak např. kritizují, a to zcela oprávněně, nedávnou kampaň, kterou rozpoutaly některé sdělovací prostředky a k níž se přidali také někteří politici a dokonce i významní představitelé lékařské obce, vůči vakcinaci proti tzv. prasečí chřipce. Zdůvodňují zpochybnění aktivit různých protivakcinačních skupin a varují před krajně nebezpečnými následky, které by mělo omezení vakcinačních programů. Zatracují optimismus charakteristický pro 60. léta 20. stol., kdy převládalo mínění, že lidstvo definitivně zvítězilo nad infekčními chorobami, a varují, že mění se styl života, „zmenšování“ světa následkem neustále se zrychlující dopravy, rozšiřování městských aglomerací, masová migrace a další jevy moderní doby přinesou nová neblahá překvapení.

Až potud popis obsahu knížky. Její přitažlivost však nespočívá jen v obsahu, ale snad ještě více ve způsobu, jakým jsou fakta podána. Děje se tak stručně, často *cum grano salis*, ale vždy poutavě a bez jakýchkoli podstatných ústupků vědecké věrohodnosti. Přičteme-li k těmto kladům jiskřivou češtinu, pak lze s plnou odpovědností prohlásit, že se na trhu literatury faktu objevila publikace, na níž mohou být autoři, ale i nakladatel, pyšní, a která je svým způsobem senzací. Lze se nadít, že dostane-li se jí náležitě propagace, může se stát skutečným bestsellerem. A bylo by dobré, aby se jí stala, protože rozšíření vědomostí o virových chorobách se odrazí ve zkvalitnění spolupráce mezi obyvateli naší země a veřejným zdravotnictvím a ve zvýšení odolnosti lidí vůči pochybným kampaním typu té, kterou jsem zmínil výše.

Neexistuje monografie zcela bez chyb a různých opomenutí. Nejinak je tomu i v tomto díle. Avšak drobných pochybení je neuvěřitelně málo! I to svědčí o úrovni vědomostí o tématu a o serióznosti, s jakou autoři ke svému úkolu přistoupili. Nicméně chci korigovat jedno tvrzení. Živá vakcína proti poliomyelitidě, díky níž se stalo někdejší Československo první zemí na světě, kde tato nemoc vymiz-

ela, byla připravena z oslabených kmenů A. B. Sabina v Praze v tehdejší Výzkumném ústavu imunologickém. Teprve později se pravidelně očkovalo vakcínou dodávanou z někdejšího Sovětského svazu. Stalo se tak proto, že tvůrce vakcíny chtěl, aby v zájmu standardnosti se veškerá její produkce soustředila do tří velkých center, z nichž jedno bylo v Moskvě. Uvádím tuto poznámku nikoli proto, že bych chtěl zlehčit úlohu M. P. Čumakova, o němž se autoři zmiňují, v boji proti poliomyelitidě. Čumakov byl velkou postavou světové virologie a svým charismatem, odvahou a mimořádnými organizačními schopnostmi se stal jedním z těch, kteří nejvíce přispěli k vítězství nad touto nemocí.

Má druhá kritická poznámka se rovněž týká poliomyelitidy. V řadě kapitol se uvádějí jména českých vědců, kteří měli významnou zásluhu na řešení toho či onoho virologického problému. V kapitole o dětské obrně tomu tak není. Snad by bylo bývalo správné uvést jména čtyř mužů, kteří se v boji s touto nemocí u nás nejvíce vynasnažili. Byli to Vilém Škovránek, Karel Žáček, Dimitrij Slonim a Ervín Adam. Jejich jména pomalu upadají v zapomnění, příslušná kapitola by byla vhodným místem je připomenout. Koncepce očkování a jeho kontroly, kterou vymysleli a realizovali a jež se ukázala být vysoce účinná, byla později napodobována i v jiných zemích. Asi závažnějším nedostatkem je však opomenutí využití virů k léčbě nádorů, tzv. virové onkolýze. Podle mého názoru měla být uvedena v té části poslední kapitoly, která pojednává o ochočení virů k léčbě lidských chorob. V současné době skýtá asi větší naději na medicínský úspěch, než užití fágů k léčbě bakteriálních infekcí, o němž se v knize hovoří.

Tyto drobné kritické připomínky nechtějí – ani nemohou – snížit úroveň díla, které autoři vytvořili. Svou kvalitou předčí asi vše, co bylo v oblasti populárně-vědecké literatury u nás v posledních 10 nebo 20 letech napsáno. Jde o práci čtenáře jednoznačně obohacující. Lze si jen přát, aby inspirovalo odborníky z jiných vědních oborů k sepsání obdobných textů. Vzdělanost národa se dá zvýšit i tímto způsobem. Jako jeden z nadšených čtenářů chci autorům k jejich dílu upřímně pogratulovat, což se běžně v recenzích nedělá. Je vzácným příkladem toho, co může vzniknout, když se spojí dva vysoce kvalifikovaní vědečtí pracovníci, kteří se na problém, o kterém píšou, dívají ze zcela rozdílných pozic, ale jsou schopni díky vzájemnému respektu provést prvotřídní syntézu svých vědomostí. Dovolují si proto vyslovit tajné přání, aby využili svých rozsáhlých vědomostí a nesporných literárních talentů a připravili pokračování, které se bude týkat dalších virových čeledí. Mohli by jimi být nádorové viry, protože i ty patří mezi viry pro 21. stol. Práci není třeba uspěchat. Toto století ani zdaleka nekončí a počet virů zodpovědných za vznik nádorů není jistě konečný.

Academia, Praha 2011, 144 str.
Doporučená cena 155 Kč

Jitka Štěpánková, Jindřich Chrtek jun., Zdeněk Kaplan (eds.): Květena České republiky VIII.

V r. 2005 byla na stránkách *Živy* (2005, 5: LXI) otištěna recenze 7. svazku *Květeny České republiky*. O pět let později máme možnost listovat 8. svazkem a byl jsem redakcí *Živy* i tentokrát požádán o recenzi. Myslím, že to podstatné na adresu *Květeny ČR* bylo řečeno již v mém předchozím příspěvku, můžeme se proto bez okolků věnovat obsahu nového svazku.

Je opět velmi objemný, na 706 stranách textu včetně 104 tabulí s ilustracemi je zpracováno 378 druhů z 27 čeledí. Plných 269 stran se přitom zabývá pampeliškami, tedy rodem *Taraxacum*, druhově nejpočetnějším rodem cévnatých rostlin v ČR, který v předloženém zpracování zahrnuje 179 druhů. Pampelišky měly být původně součástí předchozího 7. svazku, který je celý věnován řádu hvězdicovitých (*Asterales*), ale pro jejich rozsah tu na ně již nebylo místo. Zbylou část 8. svazku vyplňují čeledi jednoděložných rostlin. Nejobsáhlejší z nich je čeleď vstavačovitých (*Orchidaceae*) s 63 druhy. Autor zpracování František Procházka, náš nejlepší znalec středoevropských orchidejí, bohužel během práce podlehl zákeřné nemoci a nestihl již rukopis pro *Květenu ČR* dokončit. K dalším velkým čeledím se řadí rdestovité (*Potamogetonaceae*, 19 druhů), liliovité (*Liliaceae*, 16 druhů), kosatcovité (*Iridaceae*, 16 druhů), hyacintovité (*Hyacinthaceae*, 22 druhů) a česnekovité (*Alliaceae*, 27 druhů).

Květena ČR představuje dílo svým významem mimořádné a úctyhodné a také ovšem redakčně nesmírně náročné. Na výsledné textové části 8. svazku spolupracovalo 29 specialistů, několik recenzentů, dvě ilustrátorky, početné desítky regionálních botaniků, kurátorů herbářových sbírek a nespočet spolupracovníků v Nakladatelství Academia. Nemá náhodou, že 8. svazek získal Výroční cenu Nadace Českého literárního fondu za r. 2010 za vědeckou literaturu.

Myslím, že nemá valný smysl hledat pro účel této recenze v 8. svazku případné

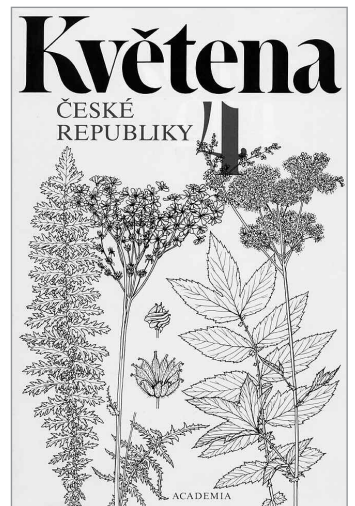
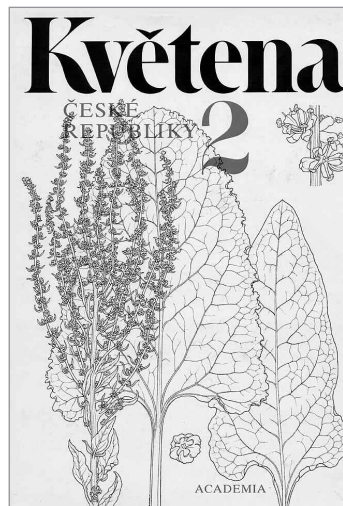
jednotlivé chyby. Přiznám se, že jsem se o to ani nijak nesnažil. Určitě tam nějaké jsou, není prostě možné, aby dílo takové náročnosti a rozsahu bylo bez chyb, a to ani kdyby bylo sepsáno a vydáno ve Švýcarsku. Odpovědnými editory 8. svazku, kteří ho připravili do tisku, jsou vynikající odborníci a profesionálové s maximálním důrazem na přesnost a kvalitu textu.

Originální ilustrace druhů jsou tradičně špičkové úrovně a v mezinárodním srovnání výjimečné. Není to v žádném případě jen planá slovní nadsázka, *Květena ČR* si totiž již ve světě vydobyla značné renomé a stala se součástí knihoven mnoha významných evropských pracovišť. A nejen evropských, jak dokládá článek v americkém časopisu *The Michigan Botanist* (Widrechner a Wagner 1998, 37: 107–112), kde jeho autoři konstatují, že neznámý evropský druh zavlečeného ostružiníku ve státě Iowa byl spolehlivě určen až s pomocí *Květeny ČR*! Velmi cenné v 8. svazku je pak zvláště první ucelené monografické zpracování rodu *Taraxacum*, na němž se podíleli čtyři naši zkušení specialisté, kteří se mimo jiné účastní i zpracování květen dalších zemí, např. Číny (viz také rozhovor s J. Kirschnerem v *Živě* 2011, 6: XCII–XCIII). Bezpochyby teď nemají evropsští badatelé pampelišek jinou volbu, než si tento svazek pořídit. Tato stručná informace o předkládaném 8. svazku, myslím, stačí. Uvedená chvála není nikterak přehnaná a je v každém případě zasloužená.

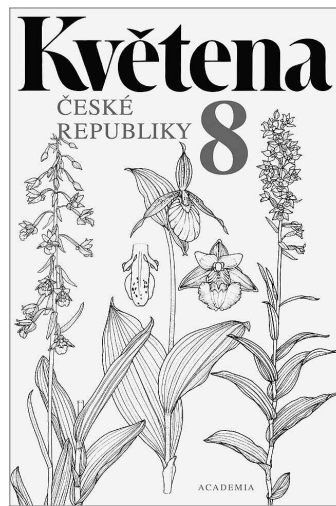
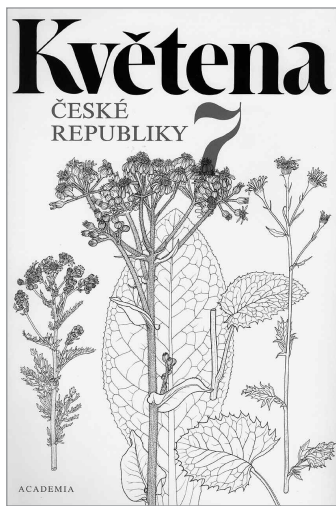
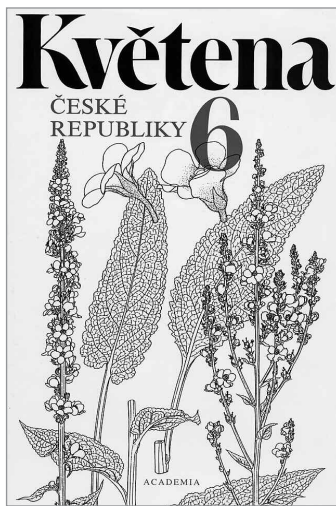
Co mě však značně rmoutí a cílí zároveň, je situace, do které se vydávání *Květeny ČR* v posledním desetiletí postupně dostalo. Kromě osob přímo se na zpracování podílejících o této neblahé situaci zřejmě ví málokdo. Vydávání nových svazků se ocitlo v podstatě ve slepé uličce. Zatímco v období před 25 lety byla práce na *Květeně ČR* klíčovým úkolem celého taxonomického oddělení Botanického ústavu ČSAV, dnes za zcela odlišných podmínek financování vědecké práce, kdy vše podléhá

tříletým (nejvýše pětiletým) grantovým projektům, pracuje soustavně na přípravě dalších svazků jen několik jednotlivců, kteří dokončení díla obětují do značné míry svůj vědecký kariérní život. Hlavní tíhu na svých bedrech nesou především současní editoři J. Chrtek jun., Z. Kaplan a J. Štěpánková, kteří odpovídají za zpracování a přípravu závěrečných svazků k vydání. Proč tomu tak ale je?

Zásadní roli ve vědě a výzkumu v současnosti zastává postupně prosazený impaktní systém hodnocení výkonu vědecké práce. Ten však výrazně a jednostranně upřednostňuje anglicky psané vědecké studie publikované v mezinárodních impaktních časopisech, nikoli knižní publikace a nadto psané česky. Vzniká tak velmi paradoxní situace, kdy práce na prestižních knižních titulech, které jsou pro jednotlivé přírodovědné obory naprosto zásadní a pro další jejich vývoj nenahraditelné, není v tomto systému hodnocení vědy žádaná a odpovídajícím způsobem hodnocená. Do platového hodnocení každého vědeckého pracovníka se totiž zásadním způsobem promítá právě množství bodů získaných za publikace v impaktních časopisech, jenže pro publikace typu *Květena ČR* se tzv. impakt faktor nevypočítává. (Více k tomuto tématu viz také *Živa* 2011, 5: LXIX–LXX.) Logicky se pak potřebných odborníků pro práce na velkých syntetizujících projektech nedostává. Absurditu situace zvyšuje fakt, že tato díla používá ke své práci i ta část badatelů, která takovýto typ vědecké práce bagatelizuje nebo přímo odmítá. To vše za situace, kdy se zároveň všeobecně ví, že v budoucnu bude většina dnes impaktně vysoce hodnocených článků zapomenuta (záleží tu ovšem i na oboru!) a naopak kompendia typu *Květeny ČR*, *Vegetace ČR* nebo *Fauny ČR* budou používána dalších 50 či 100 let, tedy přesněji do doby, než bude vydáno jejich nové modernější zpracování. Je vlastně skoro s podivem, že taková díla ještě v současnosti u nás vznikají. Zda budou v takto nastaveném prostředí hodnocení a financování vědy vznikat i v budoucnu, je velmi nejisté až nepravděpodobné. Už nyní nemají knižní monografie zpracovávající národní biodiverzitu příliš velkou šanci uspět v grantové soutěži v konkurenci s projekty, jejichž výstupem jsou pouze časopisecké články. Dlužno dodat, že i každý jednotlivý grant na *Květenu ČR* přinesl kromě

výsledné práce na projektu také několik impaktových publikací, což ukazuje, že i podpora kvalitní knižní monografie vede ke vzniku časopiseckých publikací. Napadá mě přitom mimoděk tak trochu provokativní otázka: mají ještě i v současné době u nás vědečtí pracovníci kromě získávání impaktů také čas na radost ze své vědecké práce a z objevování nepoznaného?

Aby bylo i laikům zřejmé, o jak významné dílo jde, je dobré si uvědomit, že taková mnohosvazková kompendia, jako je např. tato Květena ČR, jsou vždy velmi nákladná a náročná na odbornou i redakční práci a vyžadují, kromě peněz a času, výjimečné osobnosti a dostatek kvalitních spoluautorů. V případě Květeny ČR nejde o pouhou kompilaci již známých informací, ale téměř všechny rody a druhy rostlin jsou tu zpracovány monograficky a zahrnují i sběr a vyhodnocení velkého množství dat a jejich odborné zpracování. Taková rozsáhlá kompendia jsou tudíž vždy ojedinělá,

i v rámci Evropy není mnoho zemí, které se mohou obdobným reprezentativním dílem honosit. Z okolních střeoevropských zemí má kompletní květenu pouze Německo. Květena ČR vznikala od poloviny 70. let minulého stol. s širokou podporou tehdejší ČSAV a řady dalších vědeckých institucí, především našich předních univerzit. Byli však i botanici, kteří projektu od počátku příliš nepřáli, jak o tom svědčí např. dobová poznámka Radovana Hendrycha (Zprávy Čs. Bot. Společ. 1979, 14: 159–160), v jejímž podtextu je zřetelně cítit špatně utajovanou ironii; autorova motivace k publikování poznámky byla ovšem velice účelová a ryze osobní. Radovan Hendrych celoživotně soupeřil o moc v oboru se Slavomilem Hejným, tehdejším ředitelem Botanického ústavu ČSAV a hlavním redaktorem připravované Květeny. Za 200 uplynulých let historie české botaniky se můžeme doposud pochlubit pouze čtyřsvazkovou Květenou zemí koruny české Františka

Polívky (1900–04) a dvousvazkovou Květenou ČSR Josefa Dostála (1948–50; v r. 1989 vydána ve výrazně novém přepracování pod titulem Nová květena ČSSR), jež jako jediné zahrnují kompletní flóru našeho území. Obě však čerpaly z větší části především z květen sousedních zemí a jsou spíše rázu přehledového. Značně ambiciózní projekt národní podrobné kritické květeny z 50. let 20. stol., která měla mít 15 svazků cévnatých rostlin, záhy ztroskotala a teprve nyní máme na dosah vytoužený cíl – úplnou moderní květenu České republiky, pro minulou generaci botaniků jen pouhý nedosažitelný sen.

Přál bych tedy na závěr všem botanikům v České republice, autorům a editorům, i veřejnosti a sobě za několik let tu výjimečně vzácnou radost, abychom mohli držet v ruce i poslední, 9. svazek Květeny ČR.

**Academia, Praha 2010, 706 str., 104 tab.
Doporučená cena 550 Kč**

Vladimír Hanák

RECENZE

Karel Šťastný, Karel Hudec a kol.: Fauna ČR – Ptáci 3/I a 3/II

Koncem minulého roku se objevila na knižním trhu monumentální zoologická publikace Ptáci 3/I a 3/II z dílny našich předních specialistů Karla Šťastného a Karla Hudce s početným kolektivem spolupracovníků. Jde o dva závěrečné svazky Fauny ČR věnované této skupině obratlovců (svazek 30/1 a 30/2) v rozsahu 1 190 stran. Zahrnují detailní zpracování všech potřebných dat o nejpočetnějším řádu pěvců, který je u nás zastoupen asi 150 druhy, počítáme-li i výjimečná a ne zcela doložená zastížení. Společně se svazky 27/1 (670 stran) a 29/1 a 29/2 (1 203 stran) se tak završil ambiciózní projekt nejobsáhlejšího a nejmodernějšího kompendia o našich ptácích, jaké kdy v české literatuře vzniklo. Navíc je to už druhé, zcela přepracované vydání téhož titulu publikovaného v letech 1972–83 autory Waltrem Černým a Karlem Hudcem s kolektivem.

V rámci prestižní edice Fauna ČSSR Nakladatelství Academia je to zatím jediný případ, kdy náročná publikace tohoto typu byla nejen intenzivně využívána a vyprodána, ale dočkala se i své reedice v časově odpovídajícím horizontu. To je jistě zásluha zkušeného kolektivu autorů, ale také skutečnosti, že jde o velice populární skupinu obratlovců, která kromě toho, že je předmětem zájmu celé řady praktických oborů a činností, má také širokou obec svých obdivovatelů. Navíc i vědecký výzkum této skupiny byl zejména v posledních desetiletích u nás i jinde ve světě velmi čilý a shromáždil velké množství detailních i obecných poznatků, které přímo volaly po potřebné modernizaci starší verze tohoto titulu.

Těchto skutečností si byli autoři vědomi a po letech práce nám předložili vlastně dílo zcela nové, s množstvím konkrétních

aktuálních dat a z prvního vydání přebrali jen osvědčené členění a formu sdělení. To předpokládalo také výraznou obměnu původního autorského kolektivu, v němž se dostala ke slovu i nejmladší generace našich ornitologů, nositelů nových pohledů, metodik a objevů. Přitom zkušenosti starších jsou zárukou, že si zpracování textu zachovává kritický pohled a celek zůstane kromě vysoké odbornosti přístupný široké skupině laických zájemců a milovníků přírody.

V období mezi vydáním obou verzí této publikace došlo v zoologickém výzkumu zejména u obratlovců ke kvalitativnímu skoku a k získání mnoha nových pohledů a poznatků, jež si zaslouží zohlednění i v souborných publikacích. Proto v předkládané verzi knihy nachází čtenář moderní taxonomické poznatky včetně někdy dosti nečekaných nomenklatorických rozdílů, především na úrovni rodů a druhů (např. u sýkor). Ale i nahromaděné čerstvých informací o rozšíření jednotlivých druhů u nás a nové poznatky o ekologii si vyžádaly úplné přepracování většiny textu. Zejména je třeba ocenit, že mnohé dříve slovně podávané informace jsou zpřehledněny názornými mapami, případně i histogramech a příležitostně fotografiemi. Při množství dat, která jsou dnes u většiny

druhů k dispozici, mají svou cenu i mapy světového rozšíření a dnes nejvíc oceňované, podstatně doplněné mapy výskytu na našem území i orientační mapové zpracování výsledků kroužkování u nás. Takové vybavení umožnily až nově zveřejněné souborné originální údaje. Totéž platí i o rozšířeném zpracování ekologických dat u jednotlivých druhů.

Podobná kompendia si nekladou za úkol stát se pomůckou pro přesné určování jednotlivých druhů a nejsou také určena pro práci v terénu; k tomu hlavně u ptáků postrádají potřebné barevné ilustrace. Přesto se dbá na to, aby obsahovala podrobný popis vnějšího vzhledu a data o rozměrech. Spolu s moderními určovacími atlasy (např. J. Dungel, K. Hudec: Atlas ptáků České a Slovenské republiky, Academia 2001) jsou tak nutným doplňkem pro determinaci doma i v přírodě. Potěšitelné je zařazení základních informací o dnes tak využívaných hlasových projevech našich ptáků, i když k přesnému určení jednotlivých druhů máme v současné době jiné pomůcky.

Celkově hodnoceno je nové vydání Fauny ptáků dílem, které na první pohled

1 Králíček ohnivý (*Regulus ignicapilla*), jeden z nejmenších našich pěvců. Foto J. Hlásek

upoutá každého zájemce o tuto problematiku svým pečlivým zpracováním informací o oblíbené a významné skupině naší zvířeny, stejně jako přehledným členěním. Splňuje tak veškeré předpoklady, které na

ně klade zoolog specialista i pracovník příbuzných praktických oborů. Navíc je psáno jazykem vyhovujícím širokému okruhu laických zájemců nebo příležitostných návštěvníků naší přírody. Kniha zahrnuje zcela recentní poznatky o rozšíření a biologii ptáků a v tomto směru je plně srovnatelná s nejlepšími zahraničními příručkami tohoto typu. To zároveň ukazuje na vysokou úroveň naší ornitologické vědy a dokumentuje bohatost a velkou rozmanitost české ornitofauny.

Po zkušenostech s první edicí svazků o ptácích ve Fauně ČR lze očekávat, že moderní verze zpracovaná na mnohem vyšší odborné úrovni bude také brzy rozebrána. Tato kvalitní a potřebná publikace by neměla chybět v žádné knihovně zájemce o přírodu i se svým logickým doplňkem – výborným již výše zmiňovaným Atlassem ptáků České a Slovenské republiky z r. 2001.

Academia, Praha 2011, druhé, upravené a rozšířené vydání, 1 190 str. Doporučená cena 725 Kč

Syrphidae), tedy Atlas pestřenek Velké Británie autorů S. Ball, R. Morris, G. Rotheray a K. Watt (Wallingford, Biological record centre, 2011). Kniha o 183 stranách však neobsahuje obrázky pestřenek (jak by napovídala název), ale podrobné mapy rozšíření anglických a skotských druhů v husté síti 10 × 10 km. Zobrazené území představuje 2 836 čtverců (v atlase je použit termín hektády – v české terminologii jsem zatím nenašel), přičemž informace o výskytu je k dispozici z 2 728 ploch. Autoři jednotlivých údajů ve sbírkách a hlášeních jsou na konci publikace jmenovitě uvedeni, je jich kolem jednoho tisíce. Celkem bylo zaznamenáno 279 popsanych druhů pestřenek; nálezy jsou řazeny do tří období, a to před r. 1985, po r. 1985 a od r. 2000. Obdivuji tuto mravenčí práci, jenom použitá nomenklatura mohla více odpovídat aktuálním poznatkům.

Na první pohled by se zdálo, že se od setkání před dvěma roky mnoho nového nepříhodilo. Kromě obvyklých témat se však objevily dva nové prvky. Jedním z nich je cílevědomé rozšiřování vzácných pestřenek, které nemají žádný ekonomický význam, na nové lokality s cílem udržet bohatost druhů pro příští pokolení. Ochrana těchto druhů není dosažena pokutami případným sběratelům, ale vytvářením podmínek pro život těchto pestřenek ve volné přírodě a jejich umělým rozmnožováním a vysazováním. Rovněž dosavadní kroky vedoucí ke zvyšování stáří stromů v lesních porostech přinesly již výsledky – růst početnosti vzácných druhů pestřenek vázaných na lesy pralesovitého charakteru. V tomto ohledu bych rád připomněl zásluhy českého a dlouhá léta v Nizozemsku působícího lesníka a ekologa Josefa Fanty o rozvoj lesů v Evropě.

1 Účastníci mezinárodního sympozia o pestřenkách. Zoologické muzeum, Glasgow 2011. Foto J. Acanski

Pavel Láska

Šesté mezinárodní sympozium o pestřenkách

Sympozium o pestřenkách (čeleď pestřenkovití – *Syrphidae*) se organizuje každé dva roky, v r. 2011 se uskutečnilo ve skotském univerzitním městě Glasgow. Hlavní budova univerzity postavená v novogotickém slohu je z dálky patrná, nezakrytá výškovými budovami. Vlastní jednání však probíhalo v menší střízlivé budově Zoologického muzea, které k univerzitě patří posláním i umístěním ve společném areálu. Setkání se konalo 5.–7. srpna – v době, kdy i v chladném Skotsku bylo příjemné počasí, a přijelo na ně 71 zástupců z různých zemí celého světa. Nejvíce byly reprezentovány evropské země, nej-

početněji pak Spojené království (Anglie a Skotsko), a hned po něm Srbsko a Španělsko. Ze zámořských zemí byly zastoupeny kromě Kanady a USA i Brazílie, Kolumbie a Mexiko. Z České republiky se tentokrát dostavili i tři noví účastníci, bohužel se ale žádný z nich nehodlá nadále zabývat pestřenkami. (Takže následníci dobrého jména naší syrphidologie se stále hledají.) Předneseno bylo celkem 41 referátů a určitým překvapením byl velký počet (28) prezentací ve formě posterů.

Kromě programu s abstrakty prezentací dostal každý účastník publikaci Atlas of the Hoverflies of Great Britain (*Diptera*,

V nedávné době byla ve Skotsku provedena opatření k udržení a rozmnožení konkrétních dvou druhů pestřenek. Jak referovala dcera známého skotského syřidologa Ellen Rotheray, prvním druhem byla vzácná pestřenka *Hammaerschmidia ferruginea*. V letech 1990–2006 totiž klesl počet jejich lokalit ze 13 na pět. Tento druh se vyvíjí pod kůrou padlých stromů osiky (nejvhodnější podmínky nalézají u kmenů asi 1,5–2 roky po pádu stromu). Plánovaným porazením několika stromů a jejich

infestací se počet tohoto druhu pestřenek zvýšil. V současné době pokračují práce na rozmnožení další vzácné pestřenky *Blera fallax*. Pro její vývoj bylo poraženo asi 100 borovic a do pařezů se vyvrtyly jamky o průměru 15 cm, hloubce asi 10 cm a ty se naplnily pilinami. Na lokalitu se vypustilo 170 dospělců *B. fallax* a později bylo zachyceno asi 40 exemplářů. Tato nová generace se rozptýlila až do vzdálenosti 1 km. Další novinkou konference bylo tentokrát již praktické použití genové

analýzy pro rozřídění materiálu před morfologickou analýzou u studovaného rodu *Dasytyrphus*; o něm referovala Kanadanka Michelle Locke. Teprve nyní se bude hledat morfologické rozlišení skupin rozříděných molekulární metodou.

Psát, že hlavní jednání probíhalo v kuloárech, vypadá jako klišé. Abych dokázal jeho platnost, uvádím, že se mezinárodní spolupráce projevila i na tomto fóru – 8 referátů a 9 posterů mělo autory z více než jednoho státu.

Anketa – Cena Antonína Friče

Hlasujte o nejlepší článek ročníku 2011, jehož autor získá cenu čtenářů Živy –

Cenu Antonína Friče. Návrhy na ocenění můžete posílat do 20. dubna 2012 poštou

na adresu redakce, elektronicky na e-mailovou adresu ziva@ssc.cas.cz nebo SMS na telefonní číslo **739 329 890**.

Z došlých hlasů vylosujeme při letošním předávání cen Živy tři výherce, kteří získají roční předplatné našeho časopisu.

Kontaktní adresy autorů

Radim Černý

Ústav lékařské chemie LF UK
Karlovarská 48
301 66 Plzeň
e: radim.cerny@lfp.cuni.cz

Ester Ekrťová

nám. Bratří Čapků 264
588 56 Telč
e: ester.hofhanzlová@centrum.cz

Jiří Gaisler

Ústav botaniky a zoologie PřF MU
Kotlářská 2
611 37 Brno
e: gaisler@sci.muni.cz

Tomáš Grim

Katedra zoologie a ornitol. laboratoř PřF UP
tř. Svobody 26
771 46 Olomouc
e: tomas.grim@upol.cz

Jiří Hadinec

Katedra botaniky PřF UK
Benátská 2
128 01 Praha 2
e: hadinec@natur.cuni.cz

Vladimír Hanák

Katedra zoologie PřF UK
Viničná 7
128 44 Praha 2
e: vhanak@natur.cuni.cz

Lubomír Hanel

AOPK, Správa CHKO Blaník
257 06 Louňovice pod Blaníkem 8
e: lubomirhanel@seznam.cz

Michal Horsák

Ústav botaniky a zoologie PřF MU
Kotlářská 2
611 37 Brno
e: horsak@sci.muni.cz

Jiří Klimeš

Ústav biologie a chorob volně žijících zvířat
Fakulta veter. hygieny a ekologie VFU
Palackého 1–3
612 42 Brno
e: klimesj@vfu.cz

Jan Konvalinka

Ústav org. chemie a biochemie AV ČR, v. v. i.
Flemingovo nám. 2
161 00 Praha 6
e: konval@uochb.cas.cz

Ondřej Koukol

Katedra botaniky PřF UK
Benátská 2
128 01 Praha 2
e: o.koukol@seznam.cz

Jan Květ

Katedra biologie ekosystémů PřF JU
Branišovská 31
370 05 České Budějovice
e: Jan.Kvet@seznam.cz

Pavel Láska

Katedra zoologie a ornitol. laboratoř PřF UP
tř. Svobody 26
771 46 Olomouc
e: laskap@seznam.cz

Vojen Ložek

Nušlova 55/2295
158 00 Praha 13 – Stodůlky

Jozef Májsky

Správa CHKO Biele Karpaty
Trenčianská 31
941 41 Nemšová, Slovensko
e: jozef.majsky@sopsr.sk

Radek Mikuláš

Geologický ústav AV ČR, v. v. i.
Rozvojová 135
165 02 Praha 6
e: mikulas@gli.cas.cz

Martin Minařík

Katedra zoologie PřF UK
Viničná 7
128 44 Praha 2
e: martin.minarik@gmail.com

Jiří Nermut

Entomologický ústav BC AV ČR, v. v. i.
Branišovská 31
370 05 České Budějovice
e: Jirka.Nermut@seznam.cz

Miroslav Papáček

Katedra biologie PF JU
Branišovská 31
370 05 České Budějovice
e: papacek@pf.jcu.cz

Pavel Pecháček

Katedra filosofie a dějin přírod. věd PřF UK
Viničná 7
128 44 Praha 2
e: pavel.pechacek@gmail.com

Jan Plesník

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
Kaplanova 1931/1
148 00 Praha 11 – Chodov
e: jan.plesnik@nature.cz

Robert Stejskal

Ústav lesnické botaniky, dendrologie
a geobiocenologie LDF MENDELU
Zemědělská 3
613 00 Brno
e: rstejskal@centrum.cz

Jan Suda

Katedra botaniky PřF UK
Benátská 2
128 01 Praha 2
e: suda@natur.cuni.cz

Josef Suchomel

Ústav ekologie lesa LDF MENDELU
Zemědělská 3
613 00 Brno
e: suchomel@mendelu.cz

Michal Štefánek

Katedra botaniky PřF UK
Benátská 2
128 01 Praha 2
e: stefim@seznam.cz

Oldřich Štěrba

Rezkova 25B
602 00 Brno

Vladimír Vonka

Ústav hematologie a krevní transfúze
U nemocnice 1
128 20 Praha 2
e: vonka@uhkt.cz

Summary

Konvalinka J., Machala L.: Influenza – Infectious Evergreen

Influenza is a highly contagious viral disease of the respiratory tract. Influenza viruses infect humans as well as animals, especially birds and pigs. Over the last ten years, molecular biology methods have enabled us to explain the extraordinary mortality of the „Spanish flu“ epidemic of 1918 and other major pandemics of the 20th century. Although the so-called „pig flu“ epidemic of 2009 caused by the H1N1 virus had less grave consequences than expected, the danger of another flu pandemic remains very serious.

Ložek V.: Fluctuation and Changes in our Molluscan Fauna during the Cultivation of Central Europe 2.

Cryptic Immigrants and Retrospective
Cryptic immigrants are common species incorporated in near-natural biocoenoses that occur only in Holocene, mostly very recent deposits, being absent from older (Pleistocene) formations. This is true of *Alinda buplicata*, *Oxychilus cellarius* and other presented species. This also applies to isolated occurrences of *Itala ornata* or *Cochlodina commutata* that entered the Bohemian Uplands by aerial dispersal from the south. In the Pleistocene, the very early appearance of some southern species (e.g. *Drobacia banatica*) from the very beginning of the interglacial periods is reminiscent of modern snail invasions. However, the former was initiated by the abrupt increase in temperature and moisture.

Horsák M. et al.: Western Carpathian Tufa Fens – a Seventeen-thousand-year-old History

Our long-term palaeoecological research on plant and mollusc assemblages in more than 170 isolated fen sites in the Western Carpathians proved a sharp gradient of species turnover spans from west to east, mainly in the distribution of so-called relict species, independent of any ecological difference among sites. Fossil evidence and radiocarbon dating evidenced that sites in the outer flysch part (e.g. border area between the Czech and the Slovak Republics) are much younger than those located in the Inner Western Carpathians, host many relict species and have a Holocene continuity. We also confirmed that several presumable relict species are significantly related to old sites originating from the Pleistocene/Holocene boundary.

Nermet J., Půža V., Mráček Z.: Entomopathogenic and Molluscoparasitic Nematodes – the Invisible Soil Killers

Entomopathogenic nematodes from families *Steinernematidae* and *Heterorhabditidae* and the molluscoparasitic nematode *Phasmarhabditis hermaphrodita* are enigmatic soil creatures. These lethal pathogens of invertebrates can also be used as effective and safe biocontrol agents. In this article, we review the biology, ecology and

distribution of these organisms and we depict their current use in biological control.

Koukol O.: Why do Fungi Form Crystals?
Fungi (*Ascomycota*, *Basidiomycota*) form crystals of various inorganic and organic compounds on their mycelium and fruitbodies. Crystals are formed either when fungal metabolites released into the surrounding environment react with compounds already present and then crystallise, or when the metabolites produced in sufficient quantities crystallise directly at optimal conditions. Both examples were observed in nature and also under laboratory conditions and show a wide spectra of metabolites produced by fungi.

Štefánek M.: Pisiform Grass Pea – the Unbearable Lightness of Being
Lathyrus pisiformis (Pisiform Grass Pea) has to be counted among the most endangered species in the Czech Republic, with only two recent localities in the central part of Bohemia. In the past, the species was found at one other site – in the pheasantry near Budeničky (north of the town of Slaný), but this population is now extinct.

Ekrťová E., Ekrť L.: Criss-crossing the Armenian Lesser Caucasus I. The Diversity of Flora and Vegetation in the Cradle of the Neolith Beneath Ararat

Armenia is a small country situated in the Transcaucasus on the border of Europe and Asia. For visitors from Central Europe, the huge landscape variety from the perspective of geological, geomorphological and climatic factors is surprising, as well as the vegetation and floristic diversity. Here alpine vegetation, semideserts, phryganoid vegetations and mountain steppes occur in the same area, together with interesting forest vegetation types. Beautiful countryside rich in ancient historical monuments is a great treasure for this small country lying at the crossroads of cultures, biogeographical regions and migration routes.

Pecháček P., Stella D., Kleisner K.: The Ultraviolet World of Invertebrates
Nowadays, increasing attention is being paid to the biological significance of UV-reflecting patterns exposed on the outer surfaces of various organisms. UV radiation plays an important role in the communication of many species of organisms. Here we give a brief overview of the biological functions of UV reflectance in some groups of invertebrates. Special attention is paid to the role of UV reflectance in sexual selection, foraging strategies, and the evolution and ecology of a species in general.

Hanel L., Hanelová J.: Note on the Green Shield Bug (*Pentatomidae*, *Heteroptera*) and its Seasonal Cryptic Coloration

Crypsis is the ability of an organism to avoid observation or detection by other organisms, either by predation strategy or antipredator adaptation. Many animals have evolved to visually resemble their surroundings by changing their colour. These changes can be experimentally provoked by altering physical parameters (such as humidity) during the development of the nymphs, and also depend on the type of food they consume. This report illustrates coloration changes of the Green Shield Bug (*Palomena prasina*) during autumn, on specimens caught at the nearby town of

Vlašim (Central Bohemia). We recorded the shortest time for the imagos to change color (from bright green to uniform brown) as nine days in an experimental insectarium. The rate of color change was influenced by air temperature. The brown colour is evidently an indicator of the diapause.

Stejskal R., Trnka F.: Our Weevils 1.

Nosy Dandies

This paper introduces a very interesting group of curculionid beetles – weevils of the tribe *Cleonini*. This tribe includes quite a remarkable large species associated with non-forest habitats, most of which are currently considered endangered. In spite of being very popular among coleopterists, this group of beetles has not been studied in detail within the Czech Republic.

Májský J.: Madagascar's Classic with a New Name: a Brief Description of Madagascar Rainbowfish (*Bedotia madagascariensis*)

This representative of the family *Bedotiidae*, which has been kept by aquarists for several decades, was mistakenly referred as *Bedotia geayi* – this type has actually never been bred in aquaria. Breeding of *B. madagascariensis* in a large aquarium with hard and alkaline water is easy, and rearing is also possible with the help of artificial feed.

Grim T.: Why do Cuckoos not Parasitize the Most Conspicuous Birds? A Case Study with General Lessons for Ecological Studies

Cuckoos parasitize many rare and inconspicuous host species but avoid other common and conspicuous ones. In this article, results of a study that solved this long-standing ecological conundrum are described. I use this work to illustrate various weaknesses of typical ecological studies (sample size, data representativeness, reification) and give suggestions for a better research practice in the future.

Klimeš J., Literák I.: Sheep Systematics – Still Somewhat Unclear

This review article describes the phylogeny of sheep in genus *Ovis*. Individual species of sheep, their geographic distribution and nomenclature are presented in the light of the latest taxonomic revision. The current understanding of sheep domestication process is also described. Numerous gaps in our knowledge of this important and only seemingly well-known group of ruminants are mentioned.

Suchomel J.: Mammals of the Valdes Peninsula

The Valdes Peninsula is an important marine reserve on the Atlantic coast of Argentinian Patagonia, with large populations of marine birds and mammals. This area offers great opportunities to observe and study marine species, as well as terrestrial representatives of semidesert and grassland biomes. The local populations of marine mammals are also interesting due to a series of distinctive signs in their behaviour and ecology that are unique in a global context.

Gaisler J., Hanák V.: New Bat and its Czech Name

The Alcathe bat, *Myotis alcathoe* von Helversen et Heller, 2001, has so far been recorded in 16 European countries, including the Czech Republic. Our consultation with a linguist resulted in the change of the bat's Czech name to netopýr alkathoe.